

OESS Misija u Bosni i Hercegovini

PRETPOSTAVKA NEVINOSTI:

Primjeri nepoštovanja međunarodno priznatih standarda u oblasti zaštite ljudskih prava pred sudovima u Bosni i Hercegovini

**PRETPOSTAVKA NEVINOSTI:
Primjeri nepoštovanja međunarodno priznatih standarda u oblasti zaštite ljudskih
prava pred sudovima u Bosni i Hercegovini**

Uvod

Pravo osumnjičenoga, odnosno optuženoga, da se pretpostavlja njegova nevinost, jedan je od temeljnih uvjeta za ostvarenje prava na pravičan kazneni postupak. Pretpostavka nevinosti, koja je bila dio "Deklaracije prava čovjeka i građanina" još 1789. godine,¹ danas je zajamčena člankom 6. stavka 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava (Europska konvencija), koji navodi da "svatko tko je optužen za kazneno djelo smatrat će se nevinim dok se njegova krivnja ne dokaže sukladno zakonu." Isto načelo sadržano je i u članku 14. stavak 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima ("Međunarodni pakt"), koji glasi: "Svatko tko je optužen za kazneno djelo ima pravo da se smatra nevinim dok se njegova krivnja ne dokaže na osnovu zakona." U suštini, pretpostavka nevinosti znači da se prema nekoj osobi koja se tereti za kazneno djelo mora postupati kao da nije počinila kazneno djelo, sve dok neovisan i nepristran sud pravomoćnom presudom ne utvrdi njenu krivnju.

Misija OESS-a u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: "Misija OESS-a" ili "Misija") ima mandat da prati poštivanje međunarodnih standarda u svezi prava na pravičan kazneni postupak u ovoj zemlji. Ovo izvješće, u okviru svog mandata i sa ciljem da se podrže napore pravosuđa u promicanju primjene navedenih međunarodnih standarda, analizira određene problematične primjere u kojima je možda dovedeno u pitanje pravo osumnjičenoga odnosno optuženoga da se smatra nevinim. Misija OESS-a izražava zabrinutost što postoje primjeri, osobito u stadiju postupka kada se optuženi izjašnjava o krivnji, da sudovi u Bosni i Hercegovini (BiH), uglavnom na razini općinskih i osnovnih sudova, ne poštivaju pravo optuženih da se smatraju nevinim, što može imati negativne posljedice po njihovo pravo na pravičan kazneni postupak. U ovom izvješću se, također, iznose preporuke za odgovarajuće sudionike o tomu kako pristupiti riješavanju ovdje posmatranih primjera.

Pretpostavka nevinosti u domaćem pravu

BiH je država potpisnica i Europske konvencije² i Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji predstavljaju dva najvažnija međunarodna dokumenta za zaštitu prava na pretpostavku nevinosti.³ Štoviše, prema Ustavu BiH prava i slobode utvrđene Europskom konvencijom izravno se primijenjuju u BiH i imaju prioritet nad svakim drugim zakonom.⁴

Pretpostavka nevinosti je, također, ugrađena u domaće zakonodavstvo kroz odredbe članka 3.

---

¹ Članak 9. Deklaracije prava čovjeka i građanina propisuje: "Kako se svatko mora smatrati nevinim dok ne bude proglašen krivim, ako se smatra da je uhićenje neophodno, svako grubo postupanje koje nije neophodno za osiguranje pritvorene osobe strogo se sankcionira zakonom."

² BiH je ratificirala Europsku konvenciju 24. travnja 2002. godine i ona je stupila na snagu 12. srpnja 2002. godine.

³ BiH je kao zemlja sljednica pristupila Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima 1. rujna 1993. godine.

⁴ Članak 2.2 Ustava Bosne i Hercegovine, Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (parafiran u Daytonu 21. studenoga 1995. godina, a potpisan u Parizu 14. prosinca 1995. godine), Aneks IV.

Zakona o kaznenom postupku BiH, Republike Srpske (RS), Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH) i Brčko distrikta (ZKP), koji propisuju: “Svatko se smatra nevinim za kazneno djelo dok se pravomoćnom presudom ne utvrdi njegova krivnja.”

Praksa međunarodnih tijela iz oblasti ljudskih prava

Europski sud za ljudska prava (“Europski sud” ili “Sud”) ispitao je određeni broj navodnih povreda načela pretpostavke nevinosti, na temelju čega su ustanovljeni standardi za praktično ostvarivanje zaštite ove pretpostavke. Naglašavajući ključnu ulogu ovoga načela u okviru prava na pravičan kazneni postupak, Europski sud je jasno ustvrdio da pretpostavka nevinosti “zahtijeva, pored ostalog, da predstavnici suda kada izvršavaju svoje dužnosti, ne smiju polaziti sa unaprijed formiranom pretpostavkom da je optuženi počinio kazneno djelo za koje se tereti; teret dokazivanja je na tužiteljstvu i svaka sumnja treba ići u korist optuženog.”⁵

Načelo se pretpostavke nevinosti primijenjuje u svim stadijima tijekom čitavog kaznenog postupka. Ako se ne poštuje načelo pretpostavke nevinosti, naročito ako to učini predstavnik suda, cijela ideja pravičnosti kaznenog postupka ostaje lišena svog smisla.⁶ Važnost načela pretpostavke nevinosti se, također, potvrđuje kada optuženi odbije da se izjasni o krivnji i tako odbije priznati svoju nevinost ili krivnju. U ovoj situaciji sud treba u zapisnik unijeti da se optuženi izjašnjava da nije kriv, kako bi se održala pretpostavka nevinosti. Ovaj načelo je sadržano u članku 65. Statuta Međunarodnog kaznenog suda, kao i u članku 229. stavak 1. ZKP-a BiH,⁷ kojim se nastoji uspostaviti balans između interesa učinkovitosti kaznenog postupka i načela nevinosti, čime bi se osiguralo da se nevinna osoba greškom ne izjasni krivom, mada se ova odredba ne nalazi ni u Međunarodnom paktu ni u Europskoj konvenciji.

Europski sud je u važnom predmetu *Minelli protiv Švicarske* ustvrdio povredu pretpostavke nevinosti kada je određeno da optuženi naknadi troškove sudskog postupka i novčane kazne, iako je postupak obustavljen zbog nastupanja zastare, a domaći sud je zaključio da bi postupak “vjerojatno doveo do osuđujuće presude”⁸ da nije nastupila zastara. Europski sud drži da bi došlo do povrede pretpostavke nevinosti,

*“[...]jako krivnja optuženog nije prije toga dokazana sukladno zakonu i, posebno, ako nije imao mogućnosti da ostvari svoje pravo na obranu, a presuda koja se na njega odnosi odražava mišljenje da je kriv. Ovo se može desiti čak i ako nema nikakve formalne izreke; dovoljno je da se navede razlog u kome se naslućuje da sud smatra optuženog krivim.”*⁹ [autor podvukao]

Europski sud smatra pretpostavku nevinosti toliko bitnom da je donio presudu prema kojoj ovu pretpostavku trebaju poštivati ne samo suci, **nego i svi dužnosnici**. U tom pogledu Sud konstatira:

“Sud podsjeća da će pretpostavka nevinosti (...) biti povrijeđena ako izjava nekog dužnosnika o osobi koja se tereti za kazneno djelo odražava mišljenje da je ta osoba kriva prije nego što se njena krivnja dokaže sukladno zakonu. Dovoljno je da u

⁵ Predmet *Barbera, Masegüe i Jabardo protiv Španjolske*, presuda Europskog suda od 6. prosinca 1988. godine, stavka 77.

⁶ Kao što je pokazano u određenim predmetima koji su navedeni u ovom izvješću, pretpostavka nevinosti je usko vezana za druga prava osumnjičenog, odnosno optuženog, kao što je pravo na šutnju i pravo na zaštitu od samooptuženja. Međutim, u svrhu ovog izvješća, o ovim pravima se neće posebno elaborirati.

⁷ Članak 229. stavka 1. ZKP-a BiH glasi: “Ako se optuženi ne izjasni o krivici, sudac za prethodni postupak po službenoj dužnosti unosi u zapisnik da se optuženi izjasnio da nije kriv.”

⁸ Predmet *Minelli protiv Švicarske*, presuda Europskog suda od 25. ožujka 1983. godine, stavka 37.

⁹ *Id.*

odsustvu bilo kakve formalne izreke navede razlog u kome se naslućuje da taj dužnosnik smatra optuženog krivim. U ovom pogledu Sud naglašava bitnost u odabiru riječi u izjavama dužnosnika o nekoj osobi prije nego istoj bude suđeno i njena krivnja bude utvrđena.”¹⁰

U ovom slučaju Europski sud je ustvrdio povredu pretpostavke nevinosti u usmenoj izjavi koju je dao ravnatelj Odjela za kaznene istrage u Parizu tijekom tiskovne konferencije, gdje je izjavio da je “*akcija uspješno okončana i sve osobe koji su umiješane u ovaj predmet su uhićene*”. Ustvrdeno je da je Francuska, kao tužena država, bila odgovorna za povredu pretpostavke nevinosti i naređeno joj je da tužitelju plati iznos u ekvivalentu vrijednosti od 600.000 KM (1995. godine), kao naknadu za materijalnu i nematerijalnu štetu, koju mu je prouzrokovala sporna izjava.

Europski sud, u biti, smatra da je pretpostavka nevinosti toliko bitna da je donio presudu da ni policija ne može davati izjave koje podrazumijevaju da je netko kriv za kazneno djelo prije nego što se njegova krivnja ustvrdi u zakonom propisanom postupku. Međutim, radnje koje sudac poduzima su od posebnog značaja jer, pored obveze da prate poštivanje načela pretpostavke nevinosti, također imaju obvezu da očuvaju i vanjski izraz nepristranosti. Kako bi očuvali povjerenje javnosti u pravičnost sudskoga postupka, suci se moraju suzdržavati čak i od *onoga što izgleda* kao predrasuda prema osumnjičenom odnosno optuženom.¹¹

Praksa sudova u BiH

Postupci za izdavanje kaznenoga naloga i pregovaranje o krivnji uvedeni su u kaznenopravni sustav BiH kako bi se udovoljilo zahtjevima učinkovitosti i ekonomičnosti postupka. Međutim, intencija primjene ovih načela nije trebala voditi do nepoštivanja međunarodno uspostavljenih jamstava za pravičan kazneni postupak. Stoga, suci u primjeni ovih načela trebaju nastojati da uspostave složenu ravnotežu između zahtjeva učinkovitosti postupka i pretpostavke nevinosti. Misija je OESS-a uočila pojedine situacije gdje bi se moglo zaključiti kako sudovi u Bosni i Hercegovini nisu postigli ovu, svakako složenu ravnotežu, te su u ovim slučajevima znatno zaostali za standardima Europskoga suda navedenim u prethodnom tekstu.¹² Način rukovođenja ročištima za izjašnjenje o krivnji i za izdavanje kaznenog naloga je primjer koji pobuđuje osobitu zabrinutost.

Promatrači Misije OESS-a su u nekoliko navrata primijetili da suci pokušavaju ubijediti optužene da se izjasne krivima argumentom da je to u njihovu najboljem interesu, da će se time predmet žurnije okončati, te bi optuženi mogao biti sankcioniran blaže u usporedbi sa

---

¹⁰ Predmet *Allenet De Ribemont protiv Francuske*, presuda Europskog suda od 23. siječnja 2005. godine, stavka 35. i predmet *Daktaras protiv Litvanije*, presuda Europskog suda od 10. listopada 2000. godine, stavka 41. Također pogledati Opće komentare o članku 14. Međunarodnog pakta, 13/21, & 7; Komitet je naglasio da je obveza svih javnih tijela da se uzdrže od prejudiciranja ishoda suđenja.

¹¹ U predmetu *Kyprianou protiv Kipra* (presuda Europskog suda od 15. prosinca 2005. godine, stavka 120.) ukratko je opisana praksa Europskog suda:

*“Sud smatra, primjerice, da pravosudna tijela trebaju u potpunosti koristiti svoje sudske ovlasti u sudskim predmetima kako bi sačuvali vanjski izraz nepristranosti. [...] Dakle, kada predsjednik suda javno koristi izraze koji odražavaju već formiran negativan stav glede predmeta i prije no što će zasjedati sud koji o njemu treba odlučivati, njegova izjava objektivno opravdava bojazan optuženoga u postojanje sudačke nepristranosti (pogledati gore navedeni predmet *Buscemi protiv Italije*, § 68). S druge strane, u drugom predmetu, gdje se sudac upustio u javno kritiziranje obrane i javno izrazio iznenađenje da se optuženi izjasnio da nije kriv, sud je pristupio rješavanju pitanja na osnovu testa subjektivnosti (*Lavents protiv Latvije*, br. 58442/00, §§ 118 i 119, 28. studenoga 2002. godine).”*

¹² Ovo pitanje je već djelomice izneseno u izvješću Misije OESS-a u Bosni i Hercegovini pod nazivom “Pregovaranje o krivnji u Bosni i Hercegovini: Praksa pred sudovima i poštivanje međunarodnih standarda iz oblasti ljudskih prava”, objavljenom u siječnju 2006. godine.

sankcijom koja bi mu se izrekla u slučaju otvaranja glavnog pretresa. U pojedinim iznimnim primjerima promatrači su zabilježili da suci razmatraju dokaze i iznose stavove da je krivnja optuženog jasna te stoga ne postoji stvarna mogućnost za izricanje oslobađajuće presude u slučaju otvaranja glavnog pretresa. Uz pomoć ovog vida pritiska optuženi su bili ubjeđivani da se izjasne krivima. Dijelovi izvješća navedeni u daljem tekstu ilustriraju osnovne probleme koje su istaknuli promatrači Misije.

Prvo, na osnovnom sudu u istočnom dijelu BiH, u tijeku ročišta za izdavanje kaznenog naloga, predsjednik sudbenoga vijeća dao je optuženom naputak koji se može protumačiti kao netočan i kao vid pritiska.

U tijeku ročišta, sudac je obavijestio optuženog, koji nije imao branitelja, da će izjasni li se krivim, postupak odmah biti okončan, a da će izjasni li se da nije kriv, morati u nastavku kaznenog postupka dokazivati svoju nevinost.

U ovom primjeru, zahvaljujući neprimjerenom pritisku ovakve izjave na optuženog, uz nagovještaj da će teret dokazivanja biti prenešen sa tužiteljstva na obranu, optuženi se izjasnio krivim. Izrečeno mu je tri mjeseca kazne zatvora, uvjetno na godinu dana.

U tijeku drugog ročišta za izdavanje kaznenog naloga, pred općinskim sudom na sjeverozapadu BiH, sudac je izvršio utjecaj na optuženog prije nego što se ovaj izjasnio o krivnji.

Iako ročište zbog izostanka tužitelja, u biti, nije ni održano, sudac je obavijestio optuženoga, koji nije imao branitelja, o kaznenopravnim sankcijama koje su predložene u nalogu i poučio ga o posljedicama ukoliko se ne izjasni krivim. Sudac je nekoliko puta ponovio da optuženi treba dobro razmisliti prije nego što se izjasni o krivnji, jer je tužiteljstvo u posjedu dokaza temeljem kojih ne izgleda kako on zaista nije kriv.

Stoga ne iznenađuje da se optuženi –i dalje bez branitelja- dva mjeseca kasnije, kada je ponovno zakazano ročište za izricanje kaznenopravne sankcije, izjasnio da je kriv i izrečeno mu je tri mjeseca kazne zatvora, uvjetno na dvije godine dana.¹³

Zabrinutost pobuđuje situacija opisana u slijedećem primjeru glede ročišta pred osnovnim sudom u sjevernoj BiH, gdje je sudac optuženog poučio i predložio mu zaključivanje sporazuma o priznanju krivnje sa tužiteljem.

Optuženi je nekoliko puta jasno ponovio da se ne osjeća krivim i da ne može priznati krivnju ako nije počinio predmetno djelo. Usprkos tomu, sutkinja ga je nekoliko puta pokušala ubijediti da se drugačije izjasni, objašnjavajući mu da je ovo najlakši i najjednostavniji način okončanja postupka, te da će mu vjerojatno biti izrečena uvjetna osuda. Sutkinja je čak pročitala izjavu jednog od svjedoka optužbe, obavijestivši optuženog da ga na glavnom pretresu sud može suočiti i sa drugim svjedocima optužbe. Sutkinja je također navela da bi mu mogla biti izrečena kazna zatvora ukoliko izabere glavni pretres.

Iz ovog primjera je očigledno da je uporna intervencija sutkinje bila usmjerena prema tomu da optuženog odgovori od daljeg osporavanja optužbi. Nakon dužeg pregovaranja tužitelj i

---

¹³ U većini slučajeva kada se radi o postupku za izricanje kaznene mjere, optuženi su bili bez pravnog zastupnika, jer kaznena djela za koja se terete ne zahtijevaju obvezno postavljanje branitelja.

optuženi su postigli sporazum o priznanju krivnje uz izricanje kazne zatvora od pet mjeseci, uvjetno na godinu dana.

U drugim primjerima stvara se dojam o postojanju suradnje između sudaca i tužitelja, kako bi se osigurao pristanak optuženoga na zaključenje sporazuma o priznanju krivnje. Primjer koji slijedi zabilježen je na osnovnom sudu u sjevernom dijelu BiH.

Nakon što se optuženi izjasnio da nije kriv, sudac za prethodni postupak obavijestio je optuženog o mogućnosti zaključenja sporazuma o priznanju krivnje sa tužiteljicom. Sudac mu je rekao da ako potpiše sporazum o priznanju krivnje može mu se izreći blaža sankcija. Kako je optuženi rekao da neće izmijeniti svoju izjavu, tužiteljica ga je također pokušala ubijediti i savjetovala mu da bi za njega bilo bolje da, uzimajući u obzir postojeće dokaze, pristupi u njen ured radi pregovora o uvjetima priznanja krivnje.

Prema ZKP-u sudac ima obvezu da osumnjičenoga odnosno optuženoga upozna sa zakonom propisanom mogućnošću za zaključivanje sporazuma o priznanju krivnje i njegovim posljedicama. Međutim, zakonom nije precizno definiran procesni trenutak u postupku kada sudac treba osumnjičenom odnosno optuženom dati navedenu pouku. U ovom konkretnom primjeru nije jasno da li su radnje suca i tužiteljice zaista bile usklađene u pokušaju ubijediavanja optuženoga da se izjasni krivim ili su sučeve izjave bile usmjerene na upoznavanje optuženog o mogućim zakonskim posljedicama. Neovisno o namjeri, ovaj i slični primjeri daju dojam ograničenih mogućnosti kojima optuženi raspolaže, te da izjašnjavanje da nije kriv za određeno djelo ne predstavlja ništa drugo do uzaludnu gestu. U tom smislu, da je sudac riješio optuženog poučiti o njegovim pravima, uključujući i mogućnost zaključenja sporazuma o krivnji na samom početku ročišta i prije nego što se optuženi izjasnio da nije kriv, izbjegao bi se negativan dojam o ovoj radnji suca.

Promatrači Misije OESS-a su, također, zabilježili da su pojedini suci formulirali zahtjev za izjašnjenje o krivnji na pristran način. U nekim primjerima poticanje optuženog da se izjasni krivim bilo je potpuno jasno i izričito, dok je u drugim postojao samo nagovještaj poticanja u riječima suca. U primjeru zabilježenom u sjeverozapadnom dijelu BiH, umjesto da traži od optuženoga da se izjasni krivim, sudac jednog općinskog suda formulirao je pitanje na način koji je nedvojbeno bio usmjeren na poticanje optuženoga da se izjasni krivim.

U tijeku ročišta za izjašnjavanje o krivnji sudac je izdiktirao slijedeću rečenicu u zapisnik: "Priznajem krivnju", a zatim upitao optuženog: "Je li tako?" Branitelj – ali ne i optuženi, koji je i dalje šutio – složio se sa tom izjavom. Optuženom je izrečena kazna zatvora od šest mjeseci, uvjetno na dvije godine.

Stječe se dojam da pojedini suci koriste načelo ekonomičnosti postupka ili nepovoljnu financijsku situaciju optuženih da naknade moguće troškove po izricanju osuđujuće presude, kako bi optužene odgovorili od izjašnjavanja da nisu krivi. Moguće je da je došlo do nepoštivanja načela pretpostavke nevinosti u predmetu pred općinskim sudom u sjevernoj BiH:

U tijeku ročišta za izdavanje kaznenog naloga, nakon što se optuženi izjasnio da nije kriv, sudac je detaljno objasnio sve moguće negativne posljedice održavanja glavnog pretresa, kao što je naknada troškova kaznenog postupka i mogućnost izricanja strožije sankcije od one predložene u kaznenom nalogu. Nakon ovih objašnjenja, optuženi je upitao suca da li bi predmet bio okončan istog dana ukoliko bi se on izjasnio krivim. Sudac je odgovorio potvrdno. Onda je sudac izdiktirao u zapisnik da se optuženi predomislio i da se izjasnio krivim. Istoga dana je izrečena i kaznenopravna sankcija (novčana kazna od 600 KM).

U navedenom primjeru nije došlo do stvarne promjene u izjašnjavanju optuženog, koji nije imao branitelja. Sudac je jednostavno pretpostavio da je optuženi promijenio svoj iskaz i izjasnio se krivim zbog pitanja optuženog da li će njegovo izjašnjenje da je kriv dovesti do žurnijeg okončanja postupka.

U svim navedenim primjerima, dvosmislene namjere suca – navodno upravljene da se na najbolji način iskoriste ograničena sredstva, odnosno da se pruži “dobar savjet” optuženima – prepliću se sa namjerom da se potakne izjašnjenje optuženog da je kriv u pokušaju da se predmet okonča što je prije moguće. Ovakav “poticajan” pristup je češće prisutan –mada ne isključivo– u slučajevima kada se izriče novčana kazna ili uvjetna osuda, moguće u uvjerenju da neće doći ni do kakvih stvarno ili suštinski negativnih posljedica. Međutim, takav pristup je sasvim jasno u suprotnosti sa načelom pretpostavke nevinosti, jer zapravo prenosi dio tereta dokazivanja s optužbe na obranu.

Sukladno ustanovljenoj praksi Europskog suda, načelo pretpostavke nevinosti zahtijeva da se svi sudionici u kaznenom postupku, a posebno suci, suzdržavaju od bilo kakvog postupanja ili radnji koje mogu sugerirati ili nagovještavati postojanje unaprijed formiranog mišljenja o krivnji optuženog.

Pri ocjeni onoga što može utjecati na optuženog, suci trebaju ozbiljno razmotriti specifične okolnosti predmeta, uključujući osobnost optuženog. Ove okolnosti mogu obuhvatiti: da li je optuženi imao branitelja; razinu obrazovanja i starosnu dob osumnjičenog odnosno optuženog i okolnost da li je osumnjičeni odnosno optuženi ranije bio subjekt u kaznenom postupku. Trenutak kada se optuženi izjašnjava o krivnji jeste stadij postupka kada je prisutan najviši stupanj rizika da se na njega izvrši neprimjeren utjecaj, odnosno da se navede da se izjasni krivim. Ako sudac odaje dojam uvjerenja da je optuženi kriv, osoba bez branitelja i neinformirana glede kaznenih stvari, može kao povoljniju varijantu doživjeti mogućnost da se izjasni krivom i da mu se izrekne uvjetna osuda ili novčana kazna, radije nego da izabere glavni pretres i riskira izricanje strožije sankcije, bez obzira da li je zapravo počinila kazneno djelo ili ne. Iz navedenih predmeta jasno proistječe potreba da se inzistira na pravičnosti postupka i pretpostavci nevinosti, kao načelima koja vode jačanju povjerenja u sudske odluke. Primjena zakonom propisanih jamstava i inzistiranje na poštivanju standarda pravičnog kaznenog postupka jest apsolutni preduvjet da kaznenopravni sustav može pravedno suditi stvarnim počiniteljima kaznenih djela.

U odvojenom primjeru nedavno praćenom pred kantonalnim sudom u središnjoj BiH, osoba je optužena za kazneno djelo prijevare. Poslije potvrđivanja optužnice, optuženi je potpisao sporazum o priznanju krivnje, koji predlaže izricanje uvjetne osude od godinu dana kazne zatvora, kao i da optuženi snosi imovinskopравни zahtjev u iznosu od gotovo 400.000 KM. Međutim, na ročištu za razmatranje sporazuma o krivnji optuženi je odlučio da povuče svoju izjavu o priznanju krivnje i tako raskine sporazum o priznanju krivnje. Nakon toga sud je u zapisnik evidentirao izjašnjenje “nisam kriv” i zakazao glavni pretres. Po završetku glavnog pretresa donesena je osuđujuća presuda i optuženi je osuđen na devet mjeseci zatvora. Sudac

je na ročištu za izricanje kaznenopravne sankcije ukratko obrazložio presudu i izjavio da, *“potpisani sporazum o priznanju krivnje predstavlja samo još jednu potvrdu o postojanju namjere optuženog da počini kazneno djelo u trenutku njegova počinjenja”*.

Obrazloženje suca da se krivnja optuženog smatra utvrđenom na osnovu ranije datog izjašnjenja o krivnji koje je povučeno, implicira da osuđujuća presuda **nije** bila zasnovana, barem djelomice, na dokazima izvedenim tijekom glavnoga pretresa sukladno zakonu. Opisani postupak suca predstavlja izravno kršenje standarda Europskog suda za ljudska prava. Usmeno obrazloženje presude u suprotnosti je s izričitim odredbama domaćeg zakona koje zabranjuju da se u takvim okolnostima izjašnjenje o krivnji koristi kao zakoniti dokaz.¹⁴

Zaključak

Izloženi primjeri ukazuju na postojanje problema širih razmjera i zabrinjavajuće prakse. Nepoštivanje načela pretpostavke nevinosti jeste ozbiljno, jer može prouzročiti štetne posljedice po ostvarenje prava na pravičan kazneni postupak. Ostvarivanje ovog načela ne samo da je neophodan i neizbježan uvjet za jamstvo prava na pravičan kazneni postupak, nego je i osnovno sredstvo za postizanje povjerenja u načela vladavine prava.

Postupanje sudaca i tužitelja sračunato na poticanje osumnjičenih odnosno optuženih da se izjasne krivima, kako bi predmete ažurnije i jednostavnije okončali treba izbjegavati, jer se time podriiva povjerenje osumnjičenog ili optuženog u pravičan kazneni postupak, kao i mogućnost da optuženi bude oslobođen optužbe. Stoga svi sudionici u kaznenom postupku trebaju poduzeti sve mjere predostrožnosti kako bi izbjegli bilo kakve naznake koji odaju mišljenje ili dojmove o krivnji optuženog prije nego je donesena pravomoćna presuda. Sudac i tužitelj moraju posvetiti osobitu pozornost prigodom odabira riječi, kada se obraćaju ili koje upućuju osumnjičenom ili optuženom. To je osobito bitno u najdelikatnijem stadiju postupka, kada se od optuženog traži da se izjasni o krivnji.

Preporuke

- Suci se uvijek trebaju uzdržavati od poduzimanja radnji ili davanja izjava koje impliciraju krivnju osumnjičenoga ili optuženoga.
- U tijeku postupaka za izjašnjenje o krivnji ili za izdavanje kaznenog naloga, suci trebaju posvetiti dužnu pozornost kada osumnjičenog ili optuženog poučavaju o mogućnosti da se izjasni krivim i pravnim posljedicama istog. Suci trebaju također voditi računa da kada usmeno zahtijevaju od optuženog da se izjasni o krivnji, izbjegnu svaku formulaciju kojom bi mogli potaknuti pozitivno izjašnjenje optuženog o krivnji. Postupke kao što su izjave o prijetnji strožom sankcijom ako se predmet uputi na glavni pretres, također treba izbjegavati.
- Centri za edukaciju sudaca i tužitelja trebaju razvijati standardizirane edukativne materijale o postupcima za izjašnjenje o krivnji i za izdavanje kaznenoga naloga, koji izričito odražavaju načelo pretpostavke nevinosti bez vršenja pritiska na izjašnjavanje optuženog. Centri, također, trebaju ispitati mogućnost za razvijanje modula koji bi sadržavao međunarodne standarde iz oblasti zaštite ljudskih prava u kaznenom postupku, sa posebnim naglaskom na načelo pretpostavke nevinosti.
- Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće treba istražiti i preispitati navode o nepoštivanju pretpostavke nevinosti od strane sudaca, te osigurati da se odredbe o poštivanju

---

¹⁴ Članak 231. stavka 6. ZKP-a BiH glasi: “Priznanje dato pred sucem za prethodni postupak, sucem za prethodno saslušanje, sucem, odnosno sudbenim vijećem, ne može se koristiti kao dokaz u kaznenom postupku.”

međunarodnih normi iz oblasti zaštite ljudskih prava propisane etičkim kodeksima za suce i tužitelje ispravno primjenjuju.

